

Տարեկան գինը 10 բուրլի, կէս տարվան 6 բուրլ.
Առանձին համարները 5 կօպէկով.

Թիգլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Տիֆլիս, Պեդակցիա „Մշակъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.

Sէլէֆօն № 253.

— ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

УГУЛ

Բագւում, կիրակի, մայիսի 17-ին, նախկին ռւսուցիչ

Ա Ր Ա Բ Ե Ն Ա Թ Ա Ց Ե Ա Ն Ի

Յիշատակին, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում, պատարագից յետոյ, կը կատարվի հոգեհանդիսաւ,
որի մասին հանգուցեալի ընկերները և նախկին աշակերտները յայտնում են ի դիմու-
թիւն ծանօթների։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ելի մի հեղինակաւոր կարծիք. — ՆԵՐԻԲԻՆ ՏԵ-
ՍՈՒԹԻՒՆ. Անչափահաս ոճքագործների մասին.
Ախալքալաքի գաւառի պաշտպանութիւնը. Նա-
մակ Դարաշիչազից. Նամակ Ախալքալաքից.
Ներքին լուրեր. — Ս.Բ.Տ.Բ.Ի.Ն ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վեր-
ջին տեղեկութիւններ. Պատերազմ. Արտաքին
Ս.Բ.Շ. ԼՈՒԹԵՐ. — Հ.Ե.Ռ.Գ.Ի.Բ.Ն.Ե.Ր. — Բ.Օ.Ռ.
Ս.Ս. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍՏԻՐԱ-
ԿԱՆ. Գլազոսն.

ԵԼԻ ՄԻ ՀԵՂԻՆԱԿԱԽՈՐ ԿԱՐԺԻՔ

Պրօֆէսօր Գօկուչաեվ, նուիրելով մի յօ-
դուած բարձրագոյն գիւղատնտեսական
դպրոցներ բանալու խնդիրն, նկատում է,
որ Թիֆլիսը պէտք է համարել այն կէտե-
րից մէկը, որտեղ նպատակայարմար է բա-
նակ մի այդպիսի դպրոց, ուրիշ խօսքով՝
նա ևս Թիֆլիսի պօլիտեխնիկումի կողմն է:
Պրօֆէսօր յօդուածագիրը իր դատողու-
թեան հիմք է առել գիւղատնտեսական
շրջանների կամ գօտիների սկզբունքը:
Ուռասատանը ունի մի շրջան հիւսիսում,
ուր տնտեսութեան հիմքը պէտք է լինի
անտառաբուծութիւնը և հիւսիսային երկ-
րագործութիւնը: Կայ մի շրջան, որ ամէ
փոփում է իր մէջ սևահողով առատ
նահանգներ, որտեղ երկրագործութիւնը
ունի իր բնորոշ առանձնայատկութիւննե-
րը: Զանազան շրջանների մէջ առանձին
տեղ է բռնում Սնդրկովկասեան և Սնդր-
կասպեան շրջանը, որտեղ արեգակը կիզիչ
է և ուժեղ, որտեղ օգը առանց արհես-
տական միջոցների անդամ մեծ ազդեցու-
թիւն ունի մշակութեան վրա: Այս շրջա-
նում բուռնում են այնպիսի բոյսեր, որոնք
յատուկ են միայն այդ տեղին, կամ աւելի

ԲԱՆԱԿԱՆ

ԳԼԱԴԻՍՈՆ

IV

1878 թվան լորդ Քիկօնսֆիլդ և մարկին Սօլուբրի վերադաշտան Բերլինի կօնքրէսից և Անգլիայում մեծամեծ ցոյցերի և պատիւների արժանացան։ Նրանց աջողվել էր պաշտպանել Թիւրքիան և խլել Կիպրոս կղզին։ Գլածստոն այդ տօնախմբութիւնների ժամանակ էլ ապացուցանում էր, որ դա յաղթութիւն չէ, այլ անհպատութիւն։ Եւ իրաւ, Քիկօնսֆիլդի և Սօլուբրիի արածները նոր թշուառութիւններ ստեղծեցին արևելքամբ քրիստոնեաների համար և մի անջնջելի արատ կը մնան Անգլիայի պատմութեան մէջ։

Ճեղք առաւ Իրլանդիային ինքնավարութալու հարցը (Հօմ-Բուլ): Ենթադրվում էր լանդիայում հիմնել տեղական պարլամենտ, համարձակ օրինագիծը ահազին վիճաբանուել ներ յարուցեց թէ մամուլի մէջ և թէ պամենառում։ Գլածստոն հսկայի պէս պաշտպան էր իր ծրագիրը։ Բայց հսկան չը կարող դիմադրել հակառակորդների այն բազմութուր լորդ լցընել էր պարլամենտը։ 1886 թ. յունի իրլանդական ինքնավարութեան օրինամերժվեց համայնքների ժողովում։ Գլած-

Այդ հանգամանքը շուտով պարզեց և անդիմայինների համար: 1880-ի ընտրութիւնների ժամանակ Գլազոսոն անիմնայ քննադատութեան ենթարկեց Բիկօնսփիլդի արևելեան բաղաբականութիւնը և կատարեալ յաղթութիւն տարաւ: Ազատամիտները մնեամանութիւն ստացան: Շուլանդիայում բանւորները կանչում էին, «Կեցցէ Գլազոսոն, աշխարհի առաջին մարդը»: Կաղմիւց Գլազոսոնի երկրորդ մինիստրութիւնը: Այս անգամ նրա ուշադրութիւնը կենտրօնացած էր իրանողական հարցի վրա. բայց որքան էլ աշխատեց բաւարարութիւն տալ իրանողայիներին, աջողութիւն չատ քիչ ունեցաւ: Այդ ժամանակ էլ անցաւ Գլազոսոնի մի նոր, հսկյական ծրագիրը. ընտրողական իրաւունք չնորհվեց և գիւղացի տանտէրերին. այդպիսով աւելանում էին 2 միլիոն նոր ընտրուներ: Անզիման այդ հրաժարվեց:

Բայց զրկվածների, խեղճերի դատը չը մցաւ նա: Վեց տարուց յետոյ, 1892-ին, ձայնը դարձեալ որոտում էր ընտրութիւն ժամանակ: Դարձեալ նրա նշանաբանն էր լամդացիների պատութիւնը: Բանւորները չում էին. «Կեցցէ Գլազոսոն, Աստուծու մասկ իմ այն բարի գործի ճանապարհով, որը սկսել ենք և յայս կը գնենք ոչ թէ մարդ վրա, այլ Աստուծու վրա: Նա հրամայում իրաւունքի, արդարութեան և պատուեսկը պահպանները առաջնորդեն մեղ և մեր գործուղութիւնները»: Եւ նա զարձեալ յաթիւն տարաւ, դարձեալ անցաւ կառավիթեան գլուխ ու առաջարկեց պարլամենտի լամդական ինքնավարութեան նոր օրինա-

պահանջնութեան բոլոր պահանջներին հա-
նապատասխանող գործնական զեկավարներ-
այց նա անհամեմատ աւելի կարող
մնել, աւելի լուրջ կերպով կարող է մաս-
ագետներ պատրաստել Անդրկովկասի հա-
մար, քան թէ մի դպրոց, որ կը հիմն-
արկօվում, Վօրօնեժում, Ռոստօվում կա-
նոյն իսկ Վլադիկավարում և նպատա-
կունենայ տալ մասնագետներ Անդրկովկա-
սի համար:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՁԱՓԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Անցեալ տարվայ բարձրագոյն հաստատված յուլիսեան օրէնքը՝ անշափահաս ոճրագործների մասին՝ անշուշտ իր արժանաւոր տեղը կը բռնի ուսուաց քրէական օրէնսդրութեան մէջ. թշուառների այդ դասակարգը, որ իր դոյութեամբ պարտական է շրջապատղ ձախորդ պայմաններին, մինչև այժմ կատարեալ մոռացութեան էր մատնված՝ չը կար հոգացողութիւն, չը կար հասարակաց կարեկցութիւն։ Այդ յանցաւորները, ընկնելով չափահաս ոճրագործների շրջանը, վերջնին էւ աւերիչ ազդեցութեան ներքոյ աւելի ևս փշանում էին և կորչում։ Յայտնի է, որ բանտի շկուլան բարոյապէս քաքայում է և ուժակ մեռջնական անկումն է տանում. դեռ

2) Գիտակցաբար յանցանկը գործողների համար սահմանված են հետեւել պատիժները: 10—14 տարեկան անշափահասը յանձնվում է ուղղիչ ապաստարանին, ուր որ այդպիսի հաստատութիւն կայ, կամ ենթարկվում է առանձին բանասար-կութեան 2—5 տարի ժամանակով, եթէ մեղադրվում է այնպիսի ոճրագործութեան մէջ, որի համար քրէական օրէնքով սահմանված է մահվան պատիժ, առաջանակիր աշխատանք կամ արսոր: Պատիժը մեղմանում է և սահմանա-փակվում է ապաստարանով կամ բանտարկու-թեամբ մէկ ամսից մինչև 1 տարի ժամանակով, եթէ գործած յանցանքի օրինական պատիժն է ժամանակաւոր աքսոր, բանտարկութիւն կամ կալանաւորների բաժանմունք: Նոյն հասակի յանդաւորը յանձնվում է իր ծննդների կամ ու-

յաւ Ա. Պօլսի մեծ կոտորածը և Անգլիան թնդաց

83 տարբազան սովորումը, որը պաշտում է թուղթը թուղթել էին և ականջները լաւ չեին լսում, երիտասարդական աշխոյժով պաշտպաննեց իր սիրած գործը: 1893 թվական Հօմ-Ռուլը անցաւ համայնքների ժողովում, բայց լորդերի պալատը մերժեց նրան: Դրաստուածնին չէր վիճակված տեսնել իր փայտայած գործի իրականացումը: Եւ 1894 թվի սկզբում հրաժարվելով թէ առաջին մինիստրի և թէ ազատամիտ կուսակցութեան պարագիմի պաշտօններից, հեռացաւ իր Հօվարդին ամրոցը, բոլորովին ձեռք վերցնելով քառասեան ստոծուածներին:

1894 թւին տեղի ունեցաւ Սասունի կոտրածը: Նոյն տարվայ վերջում հայկական մի պատգամաւորութիւն ներկայացաւ Գլադստոնին Հօվարդէնում: Ընդունելով պատգամաւորներին, Գլադստոն ասաց մի ճառ, որի մէջ պատրաստականութիւն յայտնեց հրապարակով պաշտպանել թիւքանչայերի արդար դատը, հէնց որ պաշտօնապէս կը հաստատվեն թիւքանչան գաղանութիւնները: Նա կատարեց այդ խոստումը: 1895 թւի յուլիսի 25-ին Հօվարդէնի մօտ, Զէստերում, կայացաւ մի միտինգ, որին մասնակցում էր և Գլադստոն: Նրա ճառը, որ տեղի մի լոր անկիւններում ի նպաստ հայերի: Կրկնելով այսուղ Գլադստոնի ասածները աւելորդ է «Մշակը» ժամանակին հաղորդեց մանրամասն տեղեկութիւններ: Պատմութեան մէջ պերճախոս փաստ կը մնաց այն, որ մեծ ծերունու այդ վերջին եռանդուտ զործունէութիւնը յանուն դժբախտ մարդկութեան շահերի՝ ոչինչ հետեանդ չունեցաւ: Լորդ Սօլըբիւրի խուլ մնաց զէպի իր հոչչակառոր հակառակորդի թափանձանքները: Եւ այնուհետև Հօվարդէնում տիրեց լուութիւն—մահվան լուութիւնը: Գլադստոն աշխատում էր գրում էր, մինչև որ անողոք հիւանդութիւնը

Ժամկց աւել, պաշտպանում էր թիւքքահայերին: Այդ հումկու ձայնը Անգլիայում արձագանք տուեց և հայստիրական ցոյցերը սկսեցին յաճախ կրկնվել զանազան տեղերում: Ինքը, Գրադստոն, անխոնջ մասնակցում էր այդ ազիտացիային նամակներով, յօդուածներով:

ունի ստացաւ մանաւանդ այն ժամանակ, երբ թացքում: Այդ ժամանակամիջոցում չէ կարելի կոսորածները 1895 և 1896 թւականների ընթացքում համարեա ոչ մի փոքր ի շատէ աչքը դանել համարեա ոչ մի փոքր ի շատէ աչքը ընկնող երևոյթ, որի մէջ չը ներկայանար Գլազուան իբրև դեկալար, դիմադրող, կուտող

զործութեան մէջ, որ յանցաւորին զրկում է ա-
մեն իրաւունքներից, նոյն պատմին են ենթարկ-
վում, ինչպէս և չափահամները, միայն այն
տարբերութեամբ, որ տաժանակիր աշխատանքի
ժամանակը կրծատվում է $\frac{1}{3}$ -ով: Խոկ եթէ սահ-
մանված պատիմն է անվերջ տաժանակիր աշ-
խատանք, վերջինը սահմանափակվում է այդ-
պիսիների համար 20 տարի ժամանակով, իսկ
այն յանցանքը, որի համար նշանակված է օ-
րէնքով պատոր կամ բանտարկութիւն՝ հանդերձ
իրաւաղրկութեամբ, պատժվում է չափահամնե-
րին յատկացրած չափով, կրծատերով վերջինը
14—17 տարեկան անչափահամների համար 2
կամ 3 աստիճանով, իսկ այդ հասակից բարձ՝
1 կամ 2 աստիճանով: Ուրիշ ոչ ծանր ոճիրնե-
րի համար որոշվում է պատիմը նոյն կրծա-
տումներով: 14—17 տարեկան անչափահամները
բանտարկութեան փոխարէն յանձնվում են ա-
պաստարանները, ուր որ կամ այդպիսիները, բայց
ոչ աւելի քան մինչև 18 տարեկան հասակը կամ
ենթարկվում են բանտարկութեան անչափահամ-
ներին յատկացրած բաժանմունքներում և վե-
րոյիշեալ գէպքերում յանցաւորները իրաւունք-

Ներից չեն զրկվում։
Խոչ որ վերև յիշեցինք, վերաբերվում է քրէական օրէնսդրին, որով ղեկավարվում են նահանգական դատարանները, իսկ զալով հաշարաբար դատաւորների իրաւասութեան, հետեւել օրէնսդրական յաւելումներ և փոփոխութիւններ են մտնում։

1). 14—17 տարեկան անշափահասները բերդ-
արգելութեան փոխարէն յանձնվում են ուղղիչ
ապաստարանները, ուր կարող են մնալ միայն
մինչև 18 տարեկան հասակը, կամ բանտարկ-
վում են անշափահասների համար որոշած տե-
ղերում:

2) 14—17 տարեկան անչափահամուերը դատաւ-
լորի սրոշմամբ յանձնվում են իրանց ծնողների, ինչամակալների կամ այլ բարեբարոյ անձանց պատասխանատու հսկողութեան (*); Եթէ դր-
ծած յանցանքի համար սահմանված պատիժն է ոչ նուազ քան բանտարկութիւն, կամ եթէ ոճ-
րաբործութիւնը անչափահամու դարձրել է իր
*) Հին օրէնքով (11 թու.) դատաւլոր կարող էր

*) Թիվիլսի դատաստանական պալատի նախկին և նախագահ սենատոր Գոնչարովի նախաձեռնութեամբ՝ մեր ելքումն էլ կ'իմմիւլ է ուղղեց ատարան անչափահամու ոճրաբործուների համար; Այս պատարանը առ այժմ գոնիվում է Թիվիլսից ու առ Օքրօզանա գիւղում և շուտով տեղափոխվել է Աւանան լը ինքիվական ապարակը, որ Աւանան ըստի մաս է: Նըստ մէջ գտնվում են նինչեւ 40 անչա-
փահամու առաջարկութիւնը 12 տարեկան հասակից սկսած չեւ 18 տարեկանները: Ապաստարանը ունի ուսումնարկան բաժն, ուր աւանդվում են մատչելի և

* Հետո օքնեղով (11 յօդ). Պատառը պարզ է բայց կը յանձնել 10—14 տարեկան յանցւաւորին նրա ծնողի կամ ինսակակալի հսկողութեան, սակայն առանց որ և է պատասխանաւութիւն դնելու նրանց վրա:

իւրախուսող: Մեր ներկայացրած աղօտ դժագութիւնը ամբողջացնելու համար մնում է մի քանի տեղեկութիւններ էլ աւելացնել:

Գլադատօն յայտնի է նաև իրեն մատենագիր: Նրա սիրած հեղինակները չին կլասիկներն են. դրանցից մէկի, Հոմերոսի մասին նա գրել է մի քանի ուսումնասիրութիւններ: Բացի դրանից նա աշխատակցում էր և ամսագիրների մէջ, գրելով յօդուածներ երեքմն նաև աստուածաբանական հարցերի մասին: Այդ աշխատառութիւնների համար նա ստանում էր վարձատրութիւն, որին նա կարու էր: Զէ կարելի ասել թէ Գլադատօն հարուստ մարդ էր: Հօվարդէն ամրոցը նրա ընտանիքի միակ հարստութիւնն էր, այնպէս որ Գլադատօն ապրում էր իր ռոճիկով: Երեք անգամ առաջին մինիստր դառնալով, նա չը տիրացաւ տիտղոսների, կալուածների և մինչև վերջը մնաց հասարակ մըստըր Գլադատօն, ժողովրդական Ուլիհամ: Թագուհին 1885 թւին առաջարկեց նրան կոմսի տիտղոս, բայց նա հրաժարվեց այդ չնորհից, նախապատիւ համարելով միալ ժողովրդի ներկայացուցիչների հետ, համայնքների ժողովում: Բայց իշխանական տիտղոսներից հարիւրապատիկ մեծ չէր այն տիտղոսը, որ տուեց նրան ամբողջ աշխարհը: «Մեծ ծերումի»—այս անունը, որ վերջին տասնեակ տարիներում փոխարինել էր Գլադատօնի անունը, այն պատիւն էր, որ անում էր մարդկութիւնը իր բարեկամին՝ նրա կենդանութեան ժամանակ:

սիփական գրադարանից նուիրեց 30,000 հազարեր. և որ ամենից շատ զարմանալին է, քան գրքերի լուսանցքների վրա Գլադատօն ձեռքով զանազան նկատողութիւններ է որոնք զեկավարում են գրքերից օգտվողների:

Ամեն առաւտ ժամի 7-ին Գլադատօն վրա էր և գնում էր եկեղեցի, ինչ եղանակ լինէր դրում: Նա շատ սիրում էր կացնով ուեր կտրտել իր այգում: Հօվարդէնի ամրութամարեա ամեն օր երեսում էին բաղմաթիւ դիկ, որոնք զանազան կողմերից գալիս տեսնելու հոչակաւոր մարդուն: Երբեմն այդ կրապատները ամֆան նեղում էին նրան, հարկաւոր էր լինում երկաթուղու մօտակայշարաններու յայտարարութիւններ կպցն չէ կարելի մնալ Հօվարդէն: Մի անգամ լուների մի խումբ, որ կամենում էր մի տակ տանել իր հետ, սկսեց ամրոցի պահութիկ կտոր քարեր հանել: Պակաս չեն նեկոտները: Այսպէս ասում են, որ մի սայլապան, հանդիպելով նրան ճանապահներում է «ալեսորից» օգնել, որ երկաթուղու սայլը սարը բարձրացնեն: Եւ երբ «ալեսորի» կտօրառում է այդ խնդիրքը, սայլապանը ջարկում է նրան զնալ մօտիկ զինետունը բաժակ գարեջուր խմել: Գլադատօն հրաժարվեց այդ խնդիրքը, սայլապանը այսպահնը գինետանը իմանում է թէ եղել իրան օգնող «ալեսորը» և զախս է զութիւն խնդրելու. և Գլադատօն հանգում է նրան, ասելով թէ ներելու բան չը

Տանը, Հօվարդէնում, Գլադստոն միշտ զբաղ-
ված էր լինում: Դեռ ոչ ոք չէ տեսել, որ նա
յայտնի ժամերին, առաւտօնեան 10 մինչեւ 2,
զբաղված չը լինի իր գրքերով: Զարմանալի էր
նրա սէրը դէպի գրքերը: Հօվարդէնում նա շի-
նեց մի հասարակական զբաղարան, որին իր

Յուլիսեան օրէնքի կանօնաւոր գործադրութեան արգելում է նաև մեր բանտերի այժմեան վիճակը: Զափահաս ողբազործներից կղլիացնելու նպատակով՝ անչափահանոների համար այդ օրէնքով պահանջվում է առանձին բաժանմունք, սակայն այդ պահանջի կատարումը դժուարութիւնների պիտի հանդիպի, քանի որ բանտային ներքին կազմակերպութիւնը կարու է հիմնաւոր բարեփոխութեան: Նոյնը կարելի է ասել և այն տեղերի մասին, ուր հաջոարար դատաւորների վճռով բանտարկվում են յանցաւորները: Որոշ դէպքերում, նոր օրէնքով ոնքագործները յանձնվում են վանական հսկողութեան, գուշակել թէ Բնէ հետեանքներ կունիենայ այդ նոր փորձը, դժուառ է առ այժմ, քանի որ դեռ առաջին տարեցրանոր անդամ չէ անցել յուլիսեան օրէնքի հրատարակման օրից. այսքան միայն կարելի է ասել, որ եթէ վանական հոգուր գաստիարակութիւնը դրվի որոշ նախառաւոր պայմանների մէջ, անշուշտ այդ միջոցը իր բարերար աղջեցութիւնը կունենայ յանցաւորի բարոյականութեան վրա:

Յ. Ս.

Ս.ԽԱՂ.ՔԱԼ.Ա.ՔԻ ԳԱ.Ի.Ս.ՈՒ.Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
Ս.ԽԱՂ.ՔԱԼ.Ա.ՔԻ ԳԱ.Ի.Ս.ՈՒ.Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
Ս.ԽԱՂ.ՔԱԼ.Ա.ՔԻ ԳԱ.Ի.Ս.ՈՒ.Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գաւառով Սրբահանի շրջանը անցնելիս՝ երթեմ
զանազան պատճառներով ընդհարումներ են ու-
նենում տեղական ազգաբնակչութեան հետ, կամ
թէ Կօլիա և Սաղօմ գիւղերի թարաքեամա թուր-
քերը և մի քանի այլ թուրքաբնակ գիւղերի թը-
նակիչները, ինչպէս յատուկ է իրանց ցեղին,
մամու-մունը գողովթիւններով անհանգիստ են ա-
նում իրանց գրացի հայ գիւղացիներին,—բայց
և այսպէս համարձակ կարելի է ասել, որ մեր
գաւառի ազգաբնակութիւնը և կեանքի պայման-
ները աւազակներ չեն արտադրում, ինչպէս Ան-
դրկովկասի շատ ուրիշ տեղերը Սակայն անցեալ
ամառ Բօրչալու գաւառի յայտնի աւազակ Մուր-
սակութօվը մի անգամ երեաց մեր գաւառի
սահմանի վրա: Բացի դրանից՝ ասում են, թէ
Ալքասանդրօվովի ճանապարհի վրա աւազակներ
են երեացել: Այդ պատճառով յայտեղ մեծ
պատրաստութիւններ են տեսնվում՝ գաւառը
աւազակներից պաշտպանելու և թէ աւազակ
Մուրսակութօվին բռնելու, որի տեղը, սակայն,
դեռ յայտնի չէ: Աղմբնիսարացիան այդ նպա-
տակով 60 կազակ էր խորել, բայց չը բաւա-
կանանալով դրանով՝ միջնորդել է բարձր իշխա-
նութեան առաջ, որ գաւառի ազգաբնակութեան
հաշով 60 ձիւտորներ վարձվին, որ վեց ամիս
ժամանակով, մայիսի 1-ից մինչև նոյեմբերի 1-ը

Մշակության միակ միջոցը, որ երբեմն վում է Գարաչիզադի շրջանում, դա իւ

բար միանգամայն արժանի էր իր հոչակաւոր ամուսնում: Նա կատարում էր մի պարտաճանաչ դպյակի դեր: Այսպէս, երբ Գլազուոն պարլամենտում իր կրակոս պայքարներն էր մը- ինս: Պատիվնը յաճախ տանսում էր նրան տուն, որ թիջ հանգստանայ:

Կրօնական կրթութիւնը, ինչպէս տեսանք, անջնջելի հետքեր թողեց Գլազուոնի մէջ: Մինչև վերջին օրը նա հաւատացաղ էր, կրօնասէր: Սիալ կը լինէր անուանել նրան կրօնամոլ: Նրան ոգևորողը, նրան հոկայական ոյժ տուողը կրօնը չէր, այլ քրիստոնէական բարոյականութեան մարմնացումը հասարակական հիմնարկութիւնների և օրէնքի մէջ: Նա մարդասէր էր, այս բառի լայն մոռքով: Նրա հակառակորդներից շատերը չարամութեամբ մատնացոյց էին անում այն հանգամանքը, որ Գլազուոն միշտ մի ուղղութեան չը հետեւեց, այլ պահպանողականից դարձաւ արմատական: Ահա Գլազուոնի պատասխանը՝ «Ինձ կրթել էին այն համկացողութեան մէջ թէ ազատութիւնը չարիք է. իսկ ես թիջ-թիջ ստվորեցի համարել նրան բարիք»:

Սա միայն փառք և պատիւ է գործիչի համար...

կարծես, հեռանուում է կեանքից, գնալով թիշ աւելի լաւ աշխարհ: Նիւթական կարծես, պոկիբել է նրանից: Ֆիզիքական աշխարհը, կարծես, այլ ևս գոյութիւն նրա համար և արագ մօտեցող մահվան նյում է հանգստութեամբ, նոյն իսկ ուրիշամբ, երբեմն յայտնելով ցանկութիւն բաժանվել իր անցաւոր մարմնից: Վերջին բաժններում նրան այցելում են շատերը, բանցից մէկը գրում է, «Ես ստացայ հրաօրհութիւնը: Աւելի հանդիսաւ և զեղեցիկ երեսակայել չէ կարելի: Ես զգում եմ, որ ծես թէ եղել եմ այլակերպութեան սարի եւ ժողովուրդը այժմ ուշով ականջ նում այն ամենին, ինչ տեղի ունի Ուէլս սիսային սահմանների վրա ընկած գեղեց լուրջների մէջ, Հօվարդէն ամրոցում: Ներկրում աիրում է մի սրբազն հանգստ կեանքի ճնշված, առժամանակ կանոդ զարկը. կարծես ամենքը ման են զալիս մատների վրա: Մի լրազիր առաջարկեց կրական մի ուղերձ մատուցանել Գլազունի կամական ամբողջ ազգի կողմից: Առաջ պէում այդ առաջարկութեան շատերը

Մահը մօտենում էր մեծ ծերունուն: Ահա ինչ
է գրում «Խօստի» լրագրի թղթակիցը. «Ամբողջ
Անդիան այժմ կանգնած է այն մահիմի առաջ,
որի մէջ 88 տարեկան մեծ ծերունին մեռնում
է ոչ թէ ծերութիւնից, այլ մի սպասիչ հիւան-
դութիւնից, որին չէր դիմանայ ծաղկափթիթ
երիտասարդութիւնը: Զարմանալի կերպով է
մեռնում Գլացատօն: Դա մի մեծ սիմֆոնիայի
վերջին երածշտական ձայնն է, որ անհետանում է
տարածութեան մէջ: Այսպէս էր մեռնում Սօկ-
րատը... Գլացատօն իսկապէս չէ մեռնում, այլ,

վրա բանելն է: Խճուղին է, որ մի տարվայ ընթացքում (1897/98 թվին) աւելի քան 50,000 բուբի մոցնելով այդ շրջանում, մասսամբ թեթևացրեց մի քանի գիւղերի չքաւոր դասակարգի ընտանելան ծանրութիւնը: Մի քանի գիւղերի ենք ասում, որովհետեւ այդ գաւառուակի 50 գիւղերից 30-ը (մալական, թուրք և հարուստ հայ գիւղեր) անմասն են մնացել այդ աշխատանքից, իսկ մնացած բանւոր 20 գիւղերի բնակիչները այն աստիճան աղքատ են եղել տարիներից ի վեր, որ այդ խոշոր գումարը ոչ միայն չը կարողացաւ բարւզել նրանց ամեն կողմից քայլայված տնտեսութիւնը, այլ և հազիւ հայ միջոց տուեց նրանց՝ իրանց ընտանիքի օրական պարէնը ծայրը ծայրին հասցնել...

ծածկ կտուրը նորոգելու համար՝ անկօնարօլ դովլ մօտ 1200 ր. ծախսվեց, որ այսօր կըր- հարց լինի կտուրը նորոգելու... Հենց այդ ոնները, օգտվելով այն հանդամանքից, որ փոքրաթիւ ինտելիգենցիայի մի մասը այդ զբաղված էր մի ինչ որ մեռածին կլուքի շով, իսկ միւս մասը անտարբեր ման էր ի փողոցում, և լաւ իմանալով ամբոխի թոյլ ըր, ժողովի ժամանակ՝ եկեղեցին և ապագայ ոց-արհեստանոցը միմեանց կողքին դրին, զննելով ամբոխին—«Ուզում էք եկեղեցին նո- ել, թէ նպաստ տալ արհեստանոցին»։ Նա- ը բղաւում են—«Եկեղեցին, եկեղեցին»։ Դրա- հիւ ժողովը անկարգ բնաւորութիւն ստա- ... Գործակալը առաջարկում է—«Ո՛վ չի ու- նասատ տալ, անմնէ ասա կոռոմ», ոսկա մե-

չնորհակալութիւնը այն բոլոր օրիորդներին, տի-
կիններին և պարունակերին, որոնց աջակցութեան
չնորհւ միմիայն աեղի ունեցան յօգուա ընկե-
րութեան, նախ՝ մի ներկայացումն փետրվարի
12-ին, որից ստացված է զուտ արդինք 87 ր.
29 կ. և երկրորդ՝ մի պարերեկոյթ ապրիլի
16-ին, որից ստացված է զուտ արդինք 57 ր.
27 կոպէկ: Գովասանքի արժանի են օր. Ամալիա
Մակերժնեանց և օր. Նունէ Մարգարեանց, ո-
րոնց է պատկանում վերջին պարերեկոյթի ա-
ջողութիւնը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՁԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ Տառ գիւղերում ցանքսը դեռ շարունակվում զույտ է, իսկ շատերում արդէն վերջացել է: Վերջին տեսակի գիւղերում, պէտք է ասել, բազմաթիւ ընտանիքների վարելանոլերը մնացել են առանց ցանելու՝ բաւականաչափ սերմ չունենալու պատճառով: Հողագործութեան ծանօթը ընթերցողը միայն կարող է երևակայել, թէ որ աստիճան խոճալի դրութեան մէջ կը լինի այն դիւղացին, որի արտերը և հողաբաժնները՝ աղքատութեան և սերմացու չունենալու պատճառով կը մնան անցան: Զք որ երկրագործ դասակարգի գոյութիւնը կապված է վարուցանքի հետ, այլապէս՝ նրա յոյսերը խորտակված, կեանոր մեռած պէտք է համարել... ”

Նսպաստ տալ, անցնէ այս կողմը», որից յե-
իրաբանցում է ընկնում. միմեանց հրառում
ձեռքով կանչում, աղաղակում, —կատարեալ
ելոնեան խառնակութիւն... Գործակալը, մի-
մի կողմի ձայները ինքն իրան հաշելուց
ոյ, ցինիկաբար ասում է. —«մեծամասնու-
նութիւն չի ուզում»: Այնուհետև ամբոխու՞ արձա-
գրութիւն չը կազմած և չը ստորագրած՝
ում է:

Ետաքրքիր է իմաստ, գործակալը Բնչպէս
ոի արձանագրէ—քանի մարդ և ովքեր են
կայ եղել, քանի ձայնով ընդդէմ որքանի
այսաւ որոշումը և, վերջապէս, ով պիտի
որագրէ արձանագրութիւնը. ի հարկէ, ոչ մի-

Ներկայումս Պետքը բարեկարգութեամ տեղի ունի ծխախոտ ագործների ժամանակակից պատճենների մեջ զարգացութիւն տարածուած է կերպութեան:» Հանգուցեալլ այդ ընկերութեամակել է և իր զրամական կարողութիւն Կտակը գրված է 1886 թւին:

Խարբերդից գրում են Կ. Պօլսի հայոց լրա-
գիրներին, ապրիլի 15-ից. «Սա պահուն մնաք
ալ աչքերնիս երկրագործին հետ երկնակին յա-
ռած՝ անհուն աղաչանըով կողկողագին աղօթք-
ներ ունէինք շրթունքներու վրա, անձրես մէկ
քանի ցող մուրալու համար: Գիւղացին ձեռքերը
գոտին, մէյ մը երկինք կը նայէք, մէյ մըն ալ իր
արտերուն, ուր քանի մը օրուան տաք արեէն
ետք հասկերը ջուրի անպայման պէտքը ունէին: Մօտիկ գաւառներ ու շատ հեռուն ալ զեռ՝
Պաղտատ, Մոտուլ, Ատանա, Ուրփա կը լսենք
թէ արմտիքի տագնասիներ ունին: Մալաթիայէն
այդ տեղերը կոխագրութեան սկսուած է ար-

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱՂԱՔԻՑ

Մայիսի 6-ին

Խաչէս յայտնի է, Բարեփործական ընկերութեան այստեղի վարչութիւնը իր դպրոց-արհեստանոցի համար դրամական նպաստ էր խնդրել Կաթողիկոսից, որը համակրութեամբ վերաբրուկով այդ գործին՝ բարեհաճել էր կարգադրել, որ ծխականներին առաջարկվի, թէ չեն համաձայնվի, արդեօք, եկեղեցու միջոցներից չորս տարվայ ընթացքում նպաստ տալու և որքան կարող են տալ: Այդ առիթով անցեալ կիրակի ժողով էր նշանակված: 6—700 ծխականներից միայն մօտ 200-ն էր ծանուցապրով հրաւիրված. մնացածներին գործակալը չէր հրաւիրել: Քայի դրանից, մեզ համար անհասկանալի պատճառով, թատրօնական դահլիճում նշանակված ժողովը եկեղեցում կայացաւ. այս անսովոր հանգաման-

աստրագրութ տայ փոխողներում. բայց որ-
դա օրինաւոր կը լինի: Եւ ինչ հետմաթիւն.
պէս վարկեց մեծ մասամբ արհեստաոր, չը-
ւոր դասակարգը, որի օգտին է նույիրված
րեգործական ընկերութիւնը և իր գպրոց-ար-
տանոցը: Բայց մեղաւորը վերև ակնարկած
սակար անձնաւորութիւններն էին, որոնց
քիմ կոյր ամբոխը խաղալիք էր գարձել, և
սկացող մարդկանց աններելի անտարբերու-
նը... Յուսավ ենք, որ վարչութիւնը չի յու-
նատվի այդպէս վերաբերվելուց և կը շարու-
ելի իր համակրելի գործը հնաց այդ ամբոխի
տին, որովհետեւ նա չը գիտէ, թէ ինչ է ա-
ռմ... Զ. Տ.-Գ.

«Փունջ» լրագիրը հաղորդում է հետեւեա
«Քղիի ազգայիններէն ոմանք կայսերական և
ռազմական թուրքական թուրքական ինքնուրբ են
Պօլիս և ուրիշ տեղեր երթալով իրենց գոր
րով զրադելու, և իրենց ապրուստը հայթայլ
լու։ Այս խնդիրը ընդունվելով, Բ. Դունէն գ
վեր է երգումի կառավարութեան գործադր
լու համար։»

Ամերիկացի երկու թղթակիցներ, որոնք գը-
տնվում էին այն զօրաբաժնի մէջ, որ պիտի
Կուբայում ափ իջներ, ընկան սպանիացիների
ձեռքը և իբրև պատերազմական լրտեսներ պի-
տի գնդականար լինէին: Ամերիկական կա-
ռավարութիւնը նրանց ազատելու համար մի

—

միայն մօտ 70 մարդ։ Խակապէս ներկայ եղողների թիւը ճշգութեամբ չորոշվեց, որովհետեւ գործակալը՝ ծխականների ցուցակը ըլ ստուգած, ներկայ եղողների թիւը, ուրեմն և ժողովի օրինաւոր լինելը չորոշած ու չարձանադրած՝ ուղղակի դիմեց ժողովի պարապմունքներին։ Նոյնպէս աւելորդ համարեցին քարտուղար ունենալ, այնուզէս որ մինչև վերջն էլ ներկայ եղողների

Հասրաթասան և Սորիս Կայսերական Սեծու-
նաների Թագադրութեան տօնի պատճառով,
ոլլ, ուրբաթ օր, մայիսի 15-ին, «Մշակր»
ու չի տեսնի: Յաջորդ № 82 կը հրատարակվի
բաթ օր:

մառօտակի բայցատրեց Գլադստոնի քրիստոն
կան գաղափարները։ Ապա ցաւակցական
ուգիր ուղարկվեց տիկին Գլադստոնին։

Մանիկիան պաշարող ամերիկական նաւերի շղթան փորձեց կտրել մի սպանիական նաւակ, բայց ամերիկացիները բռնեցին նրան: Ֆլիպ-պինեան ապստամբները թողտութիւն ննդրե-

ԱՐՏՈՒՐԻ ԼՈՒՅԵ

ժողովի ժամանակ՝ ապագայ դպրոց-արհեստանոցի անօգուտ լինելը ցոյց տալու նրա ջանքերից և վերջին ժողովից: Վարչութեան հետ համերաշխ մարդկանց չէր թոյլ տալիս բացատրելու վարչութեան ինուսի և մենակի առաջնորդական պատ

Ցաւալի է արձանագրել, որ այս անգամ էլ
նչպէս փաստերը ցոյց են տալիս, մեր երկրը
ու անմեծ տեսքութամբ հառնէ տառապն եղ և կանաչը:

դապետին տեսչական պաշտօնի մէջ կարգի
Խ՞նչ առաւելութիւն կամ ընդունակութիւն և
տեղին նրա մէջ։ Փաստերը այժմ ակնյա
են... Առաջիկայ ուսումնական տարվայ հա
ներկայ ուսուցչական խումբը, բազառութե

— «Daily Graphic» լրագիրը նկատում է, որ ամերիկա-սպանիական պատերազմը մտել է նոր ֆաղսի մէջ, գովում է սպանիացիներին այն բանի համար, որ Կարողացան խարել (!!) ամերիկացիներին, հաւատացնելով նրանց, թէ Սեռումը

ԽԱՂԵՆ ՀՈՒՐԵՐ

Աստուծոյ տունը շինել և այն։ Փարիսեցիներ. Կապէերը կլանելուց և մժղուկները քամելուց յետոյ՝ կօպէիներ են խնայում դպրոց-արհեստանոցին։ Եկեղեցին պիտի տասնեակ հաղարներ ունենար այժմ. ում որկորը մտան այդ հաղարները. ուր էիք, երբ երկու տարի առաջ՝ եկեղեցու

թիշները։ Այլ ևս կասկած չը մնաց, որ այս թիշները ամեն անգամ, երբ հարկաւոր է «ատեղ ազգործել» մի կտոր ինքնուրոյն բան, չեն դի ուրմ թանաքին, այլ մի առանձին հաճութեամ նկզմվում են ցեխների մէջ։ Անթիւ ապացոյցներից մէկը «Բավկազ»-ի երէկվայ համարում, ա

կրեգիտ բաց թողնել նրանց համար, որպէս
կարողանան գուրս գալ իրանց նեղ դրութիւն

ՆՈՒԽՈՒՑ, Բարեգործական ընկերութեան
չութիւնը խնդրում է մեզ տպագրել հետեւ
«Վարչութիւնը սրանով յայտնում է իր խ

Թուսաստանի ձիերի տեսակը աղնաւացնելու
համար կառավարութիւնը գնել է մի ձի 200,000
ռուբլով: «Правительствен. Вестникъ» լրադիրն ա-
սում է, որ դա մի շատ փայտն գործ է, և որ
պատճենը տեղ կը բռնէ Թուսաստանի ձիա-
բուժութեան պատմութեան մէջ:

